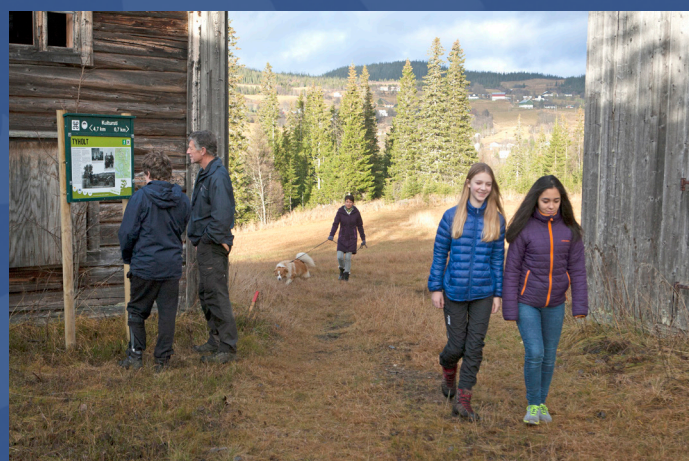

Kommuneplanens samfunnsdel 2018-2028

Henfallet – Trøndelags høyeste fossefall (90 meter)

Innhold

1. Innledning	3
1.1 Om kommuneplanens samfunnsdel	4
1.2 Utviklingstrekk, utfordringer og rammebetingelser	4
1.2.1 Kommuneøkonomi	4
1.2.2 Kommunale oppgaver	5
1.2.3 Utfordringer	5
2. Vei- og verdivalg for Tydal	6
2.1 Tydal som lokalsamfunn	6
2.1.1 Fremtidas kommune	6
2.1.2 Befolkningsutvikling	7
2.2 Ei god bygd å bo i	9
2.2.1 Oppvekst og levekår	9
2.2.3 Stedsutvikling	10
2.2.4 Infrastruktur og beredskap	11
2.3 Aktiv samfunnsutvikling	12
2.3.1 Kommunen, næringslivet og frivilligheten	12
2.3.2 Identitet og omdømme	12
2.3.3 Vertskapsrollen	13
2.3.4 Regionalt fokus	13
2.4 Ansvarlig naturforvaltning	14
2.4.1 Areal	14
2.4.2 Miljø	15
2.4.3 Klima og energi	16

Bilder på forsiden:

Skoleklasse på fisketur

Brekka – Barnas Bygdetun, foto: Marthe R. Græsli

Skoleklasse på tur i naturparken

Kulturstien, foto: Merete Lien

1. Innledning

1.1 Om kommuneplanens samfunnsdel

Samfunnsdelen av kommuneplanen er kommunens overordna plan for samfunnsutviklinga i et langsiktig perspektiv. Denne planen ser på de overordna utfordringene Tydal som kommune og lokalsamfunn står overfor i de kommende 12 åra. Kommuneplanens samfunnsdel er førende for annet kommunalt planverk som arealdel, fireårig økonomi- og handlingsplan med årsbudsjett og planer på sektornivå.

Samfunnsdelen er et overordna og strategisk planleggingsverktøy som skal peke på føringer og veivalg for utviklingen av kommunen både som lokalsamfunn og som tjenesteprodusent (plan- og bygningsloven). Kommuneplanens samfunnsdel er ikke en detaljplan der konkrete tiltak skisseres. Dette hører til i kommunedelplaner og sektorielle planer. Kommuneplanens samfunnsdel har ikke til hensikt å peke på konkrete tiltak og prosjekt som bør gjennomføres, i stedet vil fokuset være på kommunens og lokalsamfunnets overordna utfordringer og hvilke aktuelle strategier som kan møte disse utfordringene. Kommuneplanens samfunnsdel for Tydal har et strategisk fokus og prioriterer de mest aktuelle tema for perioden fremover. En kommune utfører mange oppgaver, men disse forutsettes tatt hånd om gjennom løpende drift og gjennom underliggende planverk.

I Tydal har vi god oversikt over livskvalitet og helse i befolkningen. God folkehelse skapes gjennom god samfunnsutvikling, og en rekke forhold i samfunnet påvirker folkehelsen, som arbeid, boforhold, utdanning, fysiske og sosiale miljøer. Siden folkehelsen påvirkes av alle samfunnsfaktorer er strategiene for folkehelsen i Tydal innbakt gjennom hele kommuneplanens samfunnsdel. Slik kan god helse og trivsel fremmes på alle nivå i tydalsamfunnet.

1.2 Utviklingstrekk, utfordringer og rammebetingelser

Selv om hovedfokus i denne planen er på utfordringer, må man ikke glemme at mye allerede er bra i Tydal. Fantastisk natur og et aktivt og sosialt lokalsamfunn skaper trivsel og god helse. Den forventede levealderen i Tydal er en av de høyeste i landet, både for kvinner og menn. Gode kommunale tjenester som skole, barnehage og helsetjenester gir gode oppvekstvilkår og gode levekår for eldre. Bygda har sterk dugnadsånd og avholder arrangementer i egen regi som drar tusenvis av besøkende til Tydal sommer som vinter, noe som er positivt for både næringsliv, omdømme og trivsel. Alle disse faktorene bidrar til god folkehelse. Tydal blir mer og mer populær som hyttekommune. Kommunen har god økonomistyring (Kilde: masteroppgave i geografi og Nullutredningen).

Likevel har Tydal utfordringer som knytter seg til det å være en liten kommune. Vi er i dag den minste kommunen i fylket målt i folketall. Økende krav til kommunale tjenester gjør det utfordrende for småkommunene. Tydal har valgt å møte disse utfordringene gjennom et interkommunalt samarbeid om kommunale tjenester, og er nå del av en av de mest velfungerende interkommunale samarbeid i landet. Endringer skjer rundt oss hele tiden, og vi må være i stand til å møte dem. Det er den største utfordringen for tydalsamfunnet fremover. Vi vil beholde det positive vi har fått til i egen kommune slik at tydalsamfunnet består med gode levekår, trivsel og identitet.

Tydal er ikke alene om å måtte møte disse utfordringene fremover. Nabokommuner og andre kommuner i regionen opplever de samme utfordringene og må også ta hensyn til fremtidig kommunestruktur. Det er derfor viktig at vi retter blikket ikke bare på egen kommune, men også utover Tydal og er proaktiv overfor samarbeid med andre. Et regionalt fokus blir viktig også i perioden som kommer (Nullutredningen).

1.2.1 Kommuneøkonomi

Tydal kommunes økonomi er sterkt knyttet til inntekter fra kraftanleggene i kommunen. Dette utgjør basisen for at kommunen kan yte gode tjenester til innbyggerne. Disse inntektene er en økonomisk kompensasjon for at Tydal har avgitt store naturressurser til storsamfunnet i form av vannkraft. Denne kompensasjonen er stadig under politisk press og sterke krefter både blant rikspolitikere og kraftbransje jobber for at vertskommunen skal sitte igjen med mindre inntekter fra både vannkraft og anna industri. Dersom disse kompensasjonsordningene faller bort vil dette få dramatiske konsekvenser for kommunen som tjenesteyter og arbeidsgiver.

Tydal kommune har store driftsutgifter sammenligna med andre kommuner. De siste åra har utgiftene økt i større takt enn inntektene. Man kan derfor ikke forvente en kommune med særlig stort økonomisk

handlingsrom i framtida dersom man holder fram med dagens driftsutgifter. Man vil derfor som kommune være mer sårbar for variasjoner og endringer både på inntektssida og utgiftssida i framtida. Tradisjonelt har Tydal kommune hatt en romslig økonomi, der uforutsette endringer i enten inntekter eller utgifter ikke har fått nevneverdig betydning for driftsnivå og tjenestetilbud. Dette er ikke tilfelle lenger. Man ser at kommunen i dag vanskelig kan takle slike økonomiske svingninger uten av det får driftsmessige konsekvenser.

1.2.2 Kommunale oppgaver

Tydal kommune er i all hovedsak en veldrevet kommune som leverer gode tjenester til innbyggerne. Kommunen utfører både mange lovpålagte og mange ikke lovpålagte oppgaver. Utviklinga i kommunesektoren har de siste åra gått i retning av skarpere skille mellom hva som er lovpålagt og hva som ikke er lovpålagte oppgaver. Tendensen er at mange av de ikke lovpålagte oppgavene tas bort eller flyttes ut av den kommunale forvaltninga, mens fokus heller rettes mot kvalitet i de lovpålagte oppgavene. Kommunene blir stadig pålagt nye oppgaver, noe som skjerper kravene til kompetanse og fagmiljø i den enkelte kommune. Tydal kommune er blant de minste kommunene i landet, og har store utfordringer med å håndtere en stadig mer innholdsrik og kompleks oppgaveportefølje. Mange av disse utfordringer løses i dag gjennom det interkommunale samarbeidet i Værnesregionen. Tydal kommune er helt avhengig av at samarbeidet i Værnesregionen består og videreutvikles i framtida.

Tydal kommune er den største arbeidsgiveren i kommunen. Generelle utviklingstrekk innenfor kommunal sektor tilsier at antallet kommunale arbeidsplasser ikke vil øke i framtida. Mye tyder på at antallet kommunale arbeidsplasser, særlig i småkommuner, tvert i mot vil reduseres i de kommende årene, på grunn av svekka kommuneøkonomi og større krav til kompetanse og fagmiljø. Det vil bli særdeles viktig hvordan Tydal kommune velger å møte denne utviklinga. Det vil være en overhengende fare for at diskusjonene rundt dette i for stor grad dreier seg om fastlåste prinsipper og følelser og i for liten grad om praktiske løsninger og kvalitet på tjenestene.

1.2.3 Utfordringer

Det ble i samband med utarbeidelsen av nytt planprogram i 2016 også utarbeidet et utfordringsdokument og en folkehelseoversikt som peker på de viktigste utfordringene Tydal som kommune og lokalsamfunn står overfor de neste årene. Hovedpunktene fra disse dokumentene kan sammenfattes til følgende utfordringer:

- Færre innbyggere i yrkesaktiv alder og en økende andel eldre innbyggere
- Liten vekst i antallet arbeidsplasser i privat næringsliv
- Små og sårbare fagmiljø
- For lite fokus på overordna utviklingstrekk, både internt i kommunen og i lokalsamfunnet ellers.

- Negativ utvikling i kommuneøkonomien og samtidig høge forventninger til kommunen
- Uforutsette svingninger i boligmarkedet
- Politisk styring og innflytelse i Værnesregionen

For mer inngående informasjon vises det til utfordringsdokumentet, oversikt over folkehelse og påvirkningsfaktorer i Tydal kommune og utredninga av Tydal som egen kommune (nullutredninga).

Sektor teknikk og miljø på befaring. Foto: Hilde Kirkvold.

2. Vei- og verdivalg for Tydal

Denne delen bygger på hovedutfordringene Tydal står ovenfor og peker på strategier som skal kunne føre tydalssamfunnet på riktig veg mot å nå de målsettingene man har satt. På bakgrunn av utfordringene ovenfor defineres følgende hovedmål for Tydal:

«Lokalsamfunnet Tydal skal bestå og utvikles på en bærekraftig måte til det beste for bygdas innbyggere, hyttefolk og tilreisende»

2.1 Tydal som lokalsamfunn

Delmål:

- **Uavhengig av framtidig kommunestruktur skal Tydal ha:**
 - **lokalt tilpassede kommunale tjenester til innbyggerne**
 - **samfunnsutvikling på lokalt nivå**
 - **et levende lokaldemokrati med lokal beslutningsmyndighet**

2.1.1 Fremtidas kommune

Dagens kommuner har i hovedsak tre kjerneoppgaver:

- Tjenesteproduksjon
- Samfunnsutvikling
- Lokaldemokrati

Tydal kommune har levert gode kommunale tjenester til innbyggerne ved hjelp av god kommuneøkonomi, god kompetanse og et godt samarbeid om interkommunale tjenester i Værnesregionen. Teknologiutvikling, samhandlingsreform m.m. har stilt stadig økte krav til kommunale tjenester, og som liten kommune har Tydal løst utfordringene gjennom samarbeid. Uten det interkommunale samarbeidet i Værnesregionen ville Tydal kommune ikke vært i stand til å levere tilfredsstillende tjenester på flere områder.

Framtidig kommunestruktur vil være avhengig av hvilke oppgaver som blir lagt til kommunene, og hvordan den regionale organiseringen blir. Det ble i 2016 vedtatt at trøndelagsfylkene blir slått sammen til et fylke fra januar 2018, noe som naturligvis vil få betydning for kommunene. Rammebetingelsene vil bestemme om Tydal fortsatt kan bestå som egen kommune. Denne kommuneplanen legger opp til et fortsatt livskraftig tydalssamfunn, uansett framtidig kommunestruktur. Tydal skal bygge kapasitet til å sikre egne ressurser og beholde sin identitet som lokalsamfunn.

Organisasjonen Tydal kommune gjennomgår jevnlig egenevaluering gjennom undersøkelser blant medarbeidere og brukere. Foruten egne endringsprosesser påvirkes kommuneorganisasjonen også utenfra gjennom kommunestrukturdebatt og samarbeidet i Værnesregionen. Mer enn noen gang kreves det at kommunen har kapasitet til å håndtere endringer. Utfordringene knyttet til kommunens rolle og framtidig kommunestruktur krever derfor sterk politisk og administrativ styringsevne i årene fremover.

Interne endringer i kommuneorganisasjonen må ha en framredende rolle også i framtida. For det første er det viktig at kommunen til enhver tid har oversikt over hvilken kompetanse det er behov for, og hvilken kompetanse som hver enkelt ansatt besitter. Kompetansekartlegging er et nødvendig verktøy for å legge gode kompetanseplaner. For å sikre kvaliteten i tjenestene som tilbys er det helt nødvendig med ei overgripende og kontinuerlig vektlegging av kompetanse. Etter- og videreutdanning bør, dersom det er behov, prioriteres innenfor alle sektorer.

Videre bør Tydal kommune i framtida tilstrebe en mer tverrsektoriell organisasjonsstruktur. Både arbeidsmetoder og rutiner må preges av fleksibilitet og samhandling mellom de ulike sektorene for at kommunen skal oppnå ei effektiv og bærekraftig drift framover.

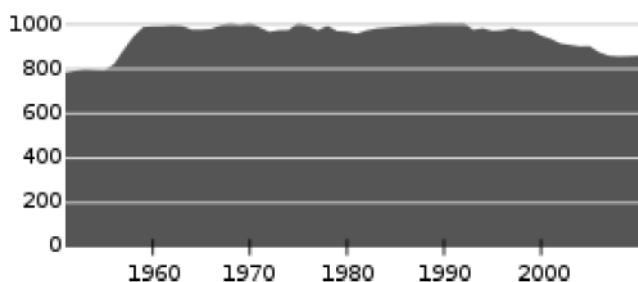
Tydal kommune har siden oppstarten på 2000-tallet vært en aktiv deltaker i det interkommunale samarbeidet Værnesregionen. Samarbeidet omfatter i dag mange viktige lovpålagte oppgaver og tjenester. Samarbeidet er størst innenfor helse og omsorg, men omfatter også viktige områder som barnevern, folkehelse, IKT, innkjøp, skatt og regnskap. Samarbeidet er i dag organisert etter vertskommuneprinsippet med folkevalgt nemnd. Tydal er helt avhengig av dette samarbeidet for å levere gode tjenester innenfor de områdene det samarbeides om. Faktorer som kompetanse, fagmiljø, sårbarhet og økonomi er alle relevante for å forklare framveksten og utviklinga av Værnesregionen. Nye potensielle samarbeidsområder utredes

fortløpende og organiseringa av Værnesregionen blir derfor stadig mer kompleks. Det viktige spørsmålet for dette samarbeidet i framtida blir om denne organiseringa fremdeles er hensiktsmessig, eller om det er andre måter man kan organisere samarbeidet på for å sikre en mer helhetlig og funksjonell organisasjon. For Tydal blir det viktig at politikere og administrasjon i fellesskap diskuterer hvordan demokrati, lokalt sjølstyre, tjenestetilbud og utviklingsmuligheter skal ivaretas i framtida og videre hvilken organisering som sikrer dette best mulig.

Tydal kommune må legge en klar strategi på hvordan man best mulig posisjonerer seg og forholder seg eventuelle endringer i måten Værnesregionen er organisert på, slik at målsettingene om et levedyktig og dynamisk tydalssamfunn sikres i overskuelig framtid. Sjøl om Tydal er den minste kommunen i samarbeidet må det være ei målsetting å aktivt påvirke de prosessene som går i Værnesregionen og arbeide for et sterkt samarbeid som er godt forankra i de ulike medlemskommunene.

2.1.2 Befolkningsutvikling

Tydal hadde per 3. kvartal i 2016 855 innbyggere (SSB). Dette er et noenlunde stabilt folketall for

kommunen. Folketallet har riktignok hatt noen svingninger og har de siste tjue årene sunket med omtrent hundre innbyggere, men i gjennomsnitt har folketallet holdt seg noenlunde stabilt i over seksti år. Selv om folketallet har holdt seg noenlunde stabilt de siste tiårene, viser tall fra SSB en nedadgående trend siden 1990-tallet (se tabell 1), og framskrivninger fra SSB sier at denne trenden vil fortsette mot 2040.

Figur 1: Befolkningsutvikling i Tydal 1951-2010 (SSB)

Uten målretta arbeid kommer vi sannsynligvis ikke til å oppleve noen økning av folketallet i Tydal. Om folketallet holder seg stabilt på rett under 900 innbyggere, vil Tydal likevel bli mindre og mindre som kommune/ lokalsamfunn så lenge omlandet vokser.

Framtidens løsninger for offentlige tjenester og næringsgrunnlaget for fremtidens bedrifter krever et større befolkningsgrunnlag enn dagens småkommuner. Befolkningsgrunnlaget utgjør en minimumsfaktor både når det gjelder kommunale tjenester og tilbud i lokalsamfunnet. Vi er for få mennesker å basere tjenestene og frivilligheten på. Dette er særlig ei utfordring innafor helse- og omsorgssektoren. Her vil det i framtida bli enda viktigere med effektiv tjenesteyting som aktivt tar i bruk ny teknologi og nye arbeidsmetoder for å holde driftskostnadene nede, samtidig som kvaliteten i tjenestene ikke svekkes. Blant anna må kommunen vurdere om dagens bygningsmasse er hensiktsmessig.

Tilflytting

Folketallet forventes å økes i hele landet. Tydal ønsker å ta del i denne veksten. Befolknings sammensetninga i Tydal vil i de nærmeste 15 – 20 åra gå mot en stadig mindre andel innbyggere i yrkesaktiv alder, mens vi vil få en voksende andel i de yngste og eldste aldersgruppene. Tydal har god kompetanse innenfor helsesektoren, som det blir viktig å bygge vidare på. Rekruttering av riktig kompetanse inn i kommunen ut fra behovene som kommer i eldreomsorgen kan bidra til å skape nye, fremtidsrettede og attraktive arbeidsplasser for yngre personer som ønsker å etablere seg i Tydal.

Erfaringer fra andre kommuner i landet tilsier at hvis tilflyttingsarbeid skal ha noen virkning, må det være målrettet. Det må da rettes en innsats på flere plan, for eksempel må vi ha kultur- og fritidstilbud og sosiale møteplasser som gjør at de som kommer trives og føler seg inkludert i samfunnet.

Arbeidsplasser står frem som den viktigste faktoren for å få flere til å bosette seg i Tydal. Å utvikle flere arbeidsplasser krever en målrettet næringsutviklingsstrategi. Det blir også her viktig å samarbeide regionalt om mulighetene for Tydal.

Boliger er viktig både for tydalinger som vil flytte tilbake og andre nye innbyggere. Boligpolitikk er en viktig faktor i rekrutteringen til arbeid og bosetting.

Nye innbyggere i Tydal kan være tilbakeflyttede tydalinger, innflyttere fra andre deler av landet, arbeidsinnvandrere fra utlandet og bosatte flyktninger. Det er viktig å huske at alle grupper er nye tydalinger som utgjør en ressurs og må inkluderes i vårt lokalsamfunn.

Berggårdsmyra industriområde

Fra perioden 2014-2016 tok Tydal imot 10 flyktninger årlig, noe som har ført til at andelen personer med annen etnisk bakgrunn enn norsk i kommunen har økt. Dersom flyktningene skal ønske å bli værende i Tydal, er det nødvendig at de inkluderes i lokalsamfunnet, gjennom både jobb og fritid.

Bolyst

I arbeidet for en positiv befolkningsutvikling må vi ikke glemme de som allerede bor her. De beste ambassadørene for Tydal er tydalingene selv. Vi må sørge for at dagens innbyggere trives og ønsker å bo her også i fremtida. Hele lokalsamfunnet må ta et ansvar for at inkludering av både nye og gamle innbyggere prioriteres høgt. Det er viktig at det legges til rette for åpne og inkluderende nærmiljø i hele kommunen.

Familie og stedstilknytning er viktig for mange ved valg av bosted. Mange av dagens tilbakeflyttede tydalinger har beholdt det sosiale nettverket sitt helt fra skoletida i hjembygda, og dette har gjort det lettere å ta valget om å flytte hjem. Å opprettholde kontakten med utflytta tydalinger er derfor en viktig langsiktig oppgave i tilflytterarbeidet.

Fritidsboere

Flere og flere hytteeiere velger å bruke mye tid på hytta si i Tydal. Dette gir store muligheter for Tydalssamfunnet med flere potensielle deltakere til å drive næringsutvikling, frivillig arbeid etc. Fritidsbeboere er som andre besøkende også ambassadører for Tydal. På sikt kan denne tilknytningen til Tydal bidra til egen eller andres tilflytting til kommunen vår. Det er derfor viktig at denne gruppa tas med i diskusjoner om utviklinga av bygda. Undersøkelser i denne gruppa viser at mange av hytteeierne har et engasjement for Tydal og er interessert i å bidra til ei positiv utvikling i bygda.

Strategier for Tydal som lokalsamfunn

- Organisasjonsutvikling av Tydal kommune med fokus på styringskraft
- Tydal vil fortsatt være en aktiv deltager i utvikling av tjenestesamarbeid i Værnesregionen.
- Jobbe målrettet for rekruttering av nye innbyggere gjennom aktivt å holde kontakten med utflytta tydalinger.
- Vurdere mulighetene for samlokalisering av sykehjem, helsehus og kommuneadministrasjon.
- Jobbe målrettet for at de som allerede bor her trives.
- Føre en aktiv næringspolitikk, lokalt og regionalt.
- Føre en aktiv boligpolitikk og legge til rette for nye attraktive gjennomgangsboliger.
- Arbeide systematisk med involvering av folk som har fritidsbolig i Tydal og sikre at de blir hørt i viktige utviklingsspørsmål.

2.2 Ei god bygd å bo i

Delmål:

«Trivsel og bolyst skal prege lokalsamfunnet og bidra til en positiv befolkningsutvikling i Tydal.»

2.2.1 Oppvekst og levekår

Barn og unge

Investering i gode oppvekstvilkår for barn og unge er en vesentlig del av ei god framtid for Tydal. Vi vil gi barn og unge en oppvekst som gjør at de trives her og ønsker å bo her også i fremtida. Det skal også være trygt i Tydal. Det viktigste man kan gjøre for å skape et trygt lokalsamfunn er å forebygge på et tidlig stadium og drive et kontinuerlig oversiktsarbeid innenfor oppvekstsektoren. Det skal legges til rette for at barn og unge skal møte utfordringer slik at de er godt rustet for fremtiden.

Vi skal ha et godt barnehagetilbud som gir gode rammer for barnefamilier. Barn i Tydal skal gå på en god og inkluderende skole og ha utviklingsmuligheter i trygge omgivelser. Kulturelle tilbud som kulturskole, fritidsklubb, bibliotek m.m er viktige aktiviteter for å skape en god oppvekst for barn og ungdom.

Fysiske omgivelser må planlegges ut fra barn og unges behov, slik at uteområder tas i bruk til aktivitet. Kløftaområdet og nærmiljøanlegg i hele kommunen er viktige bidrag for god folkehelse.

Over mange år har debutalderen for alkohol vært lav i Tydal, og en høy andel av ungdommene i kommunen har drukket seg beruset. Det er viktig å ha fokus på rusforebyggende tiltak og holdningsskapende arbeid blant ungdom og foreldre for å få ned debutalderen og alkoholkonsum hos barn og ungdom. Tidlig alkoholdebut har en sammenheng med narkotikabruk og et høyt alkoholforbruk senere i livet, og gir større sjanser for problemer knyttet til dette (sykdom, vold, overgrep).

Voksne og eldre

Det skal være godt å bli gammel i Tydal. Folkehelseiltak og kommunale helsetjenester skal legge til rette for en god helse i alderdommen. Kulturelle tilbud gjennom kommunal og frivillig regi er viktig for god helse.

Aktivitetstilbud ved Tydal sykehjem.

Barnehagen på besøk til ambulansetjenesten i Tydal

En viktig helsefremmende oppgave i Tydal vil være å tilrettelegge for at alle i befolkningen har et godt sosialt nettverk. Dette kan tilrettelegges på flere nivå. God infrastruktur for fysisk og sosial aktivitet handler om både fysisk og sosial tilrettelegging, for å øke inkludering og innbyggernes sosiale nettverk, som kan forebygge ensomhet. Frivillige lag og organisasjoner er bærebjelken for det sosiale livet i bygda. Det er derfor viktig for kommunen å støtte frivilligheten. Støtte til frivilligheten er drøftet i frivillighetsmeldingen for Tydal kommune. Folkehelse henger nøye sammen med sosial og økonomisk status. Det ligger derfor mye godt folkehelsearbeid i å motvirke sosial og økonomisk

ulikhet. Hovedmålet må være at så mange som mulig av innbyggerne i arbeidsfør alder er i jobb. Det bør arbeides målretta både i kommunen og i det private næringslivet for å skape flere arbeidsplasser som er tilpassa arbeidstakere med særskilte behov.

Lang avstand til sentrum og mangel på transportmuligheter er avgrensene for et aktivt liv for mange eldre. Tydal kommune vil gjennom en aktiv boligpolitikk jobbe for at eldre som ønsker det kan bo i sentrum, nær servicefunksjoner og kulturtilbud. I tillegg bør det legges til rette for at eldre i hele kommunen kan ta del i sosiale aktiviteter og arrangement.

2.2.3 Stedsutvikling

Tydal er en kommune med spredt bosetting, og med fylkesveg 705 som bindende samferdselsåre. Kommunesenteret Ås har flest innbyggere og har sentrumsfunksjoner som rådhus, skole, barnehage, butikk, bank og annet næringsliv. Stugudalen har flest fritidsbeboere, og sentrumsfunksjoner som butikk og annen infrastruktur for reiselivet. Ås og Stugudalen er komplimentære steder i Tydal som utfyller forskjellige funksjoner i kommunen.

Boligfelt er regulert i Gressli, Ås og Stugudalen. Kommunen har også valgt å imøtekomme ønsker om privat boligbygging på gårdseiendommer, så selv om det legges til rette for boligutvikling sentralt i bygdene vil Tydal fortsatt ha spredt bosetting.

Fremtidens samfunn også i grisgrendte strøk fordrer et sterkt sentrum som kan være et knutepunkt for bygda. Et sterkt sentrum er viktig for å posisjonere Tydal i regionen slik at viktige funksjoner kan beholdes her uavhengig av kommunestruktur. Et sterkt sentrum er også viktig for utvikling av næringslivet og for å skape synergieffekter som kan gi flere arbeidsplasser.

Trafikken gjennom Tydal er økende, og det er viktig å ha fokus på trafiksikkerhetstiltak. Generelt er skolevegene i Tydal trygge; skolebarna fra øvre og nedre del av kommunen skysses med buss, og ingen av veiene er rasutsatte eller utsatt for annen spesiell risiko. Forebyggende tiltak for trafiksikkerhet kan være å utbedre utsatte punkter i bygda (fotgjengeroverganger, gang- og sykkelveg, bedre belysning og skilting). Andre trafiksikkerhetstiltak kan være opplærings- og informasjonstiltak, rydding av vegetasjon i siktsoner i kryss og oppfriskningskurs for eldre trafikanter. Godt trafiksikkerhetsarbeid gir kommunen bra omdømme, trygt lokalmiljø, færre skader og flere fornøyde innbyggere. En del av arbeidet med å fremme fysisk aktivitet handler også om trafiksikkerhet. Trygg ferdsl for myke trafikanter gjennom gang- og sykkelveger er viktig. Selv om Tydal har spredt bebyggelse og mange bruker bil som fremkomstmiddel, bør det være mulig å kunne gå eller sykle der avstandene tillater det. Ved utviklingen av sentrum må gang- og sykkelveier prioriteres, slik at flest mulig kan gå eller sykle mellom sentrumsfunksjonene.

Ås

Ås er kommunesenter og «midtbygda» i Tydal.

Kommunesenteret er gradvis utbygd og omfatter i dag området fra gammelskolen og rådhuset på Lundbakken til servicefunksjonene rundt dagens torg, og til dagens skole, bibliotek, barnehage og idrettsanlegg på Kløfta.

Sentrumsfunksjonene er nå fordelt på tre forskjellige områder i Ås.

Ås må styrkes som et definert sentrum som samler Tydal og er tettstedet utad. Fortsatt satsing på boligbebyggelse og næringsliv er viktig. De offentlige funksjonene er allerede samlet i Ås.

Med tanke på mål for folkehelse, klimaplanlegging og sentrumsutvikling generelt er det ønskelig at sentrumsfunksjonene knyttes sammen slik at det er mulig å gå eller bruke sykkel mellom Lundbakken,

Ås sentrum

Hyttefelt: Stillhåttjønnna, Stugudal Fjellandsby og Dalslia samt Stugudal Camping

torget og Kløfta. Dersom man skal velge å gå eller sykle mellom sentrumsfunksjonene må dette oppleves som trygt, og det er derfor nødvendig at trafikksikkerhet settes høyt.

Stugudalen

Stugudalen er hytte- og reiselivsbygda i Tydal. Stugudalen trenger også et livskraftig sentrum for å dekke behovet for servicetjenester blant fastboende, fritidsbeboere og reiselivet.

Det er behov for en mer helhetlig tenking rundt sentrumsutviklinga på Stugudalen. Det er viktig at næringsliv, fastboende og fritidsbeboere involveres i denne tenkinga, og videre i det strategiske arbeidet med Stugudalen som turistdestinasjon.

Estetikk

Estetikk er viktig i planleggingen av attraktive sentrum både i by og bygd. Gjennom kulturplanleggingen skal vi legge opp til estetiske tiltak for stedsutviklingen av Tydal. Grøntområder og miljøtiltak i sentrumsutviklingen er viktig. Hvordan omgivelsene rundt oss ser ut har også innvirkning på trivsel og folkehelse.

2.2.4 Infrastruktur og beredskap

En velfungerende infrastruktur er en viktig forutsetning for et levende lokalsamfunn. Dette omfatter alt fra vann og avløp til veg, strømnnett og bredbånd. Når det gjelder vann og avløp er det en målsetting at flest mulig tilknyttes det kommunale vann- og avløpsnettet. Potensialet er særlig stort blant de mange fritidsboligene.

Videre skal alle tydalinger sikres stabil forsyning av strøm og bredbånd med god kapasitet. Begge disse delene er helt avgjørende både for eksisterende næringsliv og muligheter for ny næring i Tydal.

Tydal kommune har i dag ansvar for drift og vedlikehold av relativt mange kommunale veger. Et mer ustabil klima i framtida vil gjøre det krevende å skulle drifte et såpass omfattende vegnett.

Som et ledd i målsettinga om et trygt lokalsamfunn skal Tydal kommune til enhver tid ha en oppdatert risiko- og sårbarhetsanalyse som ligger til grunn for alt beredskapsarbeid i kommunen. En av hovedutfordringene i Tydal er at det i kommunen er store områder som ligger langt fra bilveg. I og med en nokså markant økning i antall personer som oppsøker fjellområdene vil dette utgjøre en stadig større risiko dersom en ulykke eller en uforutsett hendelse skjer i slike områder. Det er derfor viktig at det finnes kompetanse i lokalsamfunnet og nødvendige hjelpemidler og utstyr tilgjengelig for å kunne rykke ut til disse områdene.

Større naturkatastrofer utgjør ingen stor risiko i Tydal. Man må likevel regne med at mer ekstremvær i framtida kan føre til mer ustabilitet i nødvendig infrastruktur som strøm, veg, vannforsyning og bredbånd. Tydal kommune er pålagt å ha en beredskapsplan som skal ivareta samfunnssikkerheten i lokalmiljøet. Planen skal tydeliggjøre kommunens rolle i en krisesituasjon og inneholde tydelige retningslinjer på hvordan en krisesituasjon skal håndteres.

Strategier for ei god bygd å bo i

- Gjennom et aktivt ungdomsråd inspirere og motivere barn og unge til å medvirke i demokratiet og samfunnsdebatten
- Legge til rette for at Råd for eldre og personer med nedsatt funksjonsevne kan spille en aktiv rolle i lokalpolitikken.
- Gjennom en aktiv og mangfoldig kulturskole og et allsidig fritidstilbud legge et godt grunnlag for ei aktiv kulturbygd.
- Støtte frivilligheten, lokale kulturtilbud og sosiale møteplasser som grunnlag for bolyst og trivsel.
- Legge til rette for funksjonelle og sentrumsnære boliger og leiligheter i tilknytning til helsesenter og sykehjem.
- Jobbe for heve debutalderen for alkohol og senke alkoholkonsumet
- Arbeide aktivt for inkludering i lokalsamfunnet
- Skape arbeidsplasser tilpassa arbeidstakere med særskilte behov
- Stimulere til aktiviteter og utvikling i hele kommunen.
- Styrke Ås som kommunesentrum.
- Styrke Stugudalen som turistsentrum.
- Fokusere på estetiske uttrykk i stedsutviklinga.
- Trafikal utbedring av utsatte områder (fotgjengeroverganger, gang- og sykkelveg, bedre belysning og skilting).
- Utvikle infrastruktur i sentrum som legger til rette for fysisk aktivitet og alternative transportmetoder.

Barn på tur til gapahuk ved skolen

- Fysiske omgivelser og tilrettelegging skal stimulere alle til lek og fysisk aktivitet, uavhengig av alder og funksjonsnivå.
- Fysiske tiltak i nærmiljøet skal tilpasses alle funksjonsnivå og universell utforming skal prioriteres høgt.
- Arbeide målretta opp mot sentrale aktører slik at strømmnett og bredbånd tilfredsstillt behovet til både næringsliv og privat forbruk.
- Utvikle prinsipper for kommunens vegansvar.
- Kommunen skal til enhver tid ha en oppdatert risiko- og sårbarhetsanalyse og aktivt følge opp vedtatt beredskapsplan.

2.3 Aktiv samfunnsutvikling

Delmål:

«Tydals fortrinn skal utnyttes til å utvikle et moderne og nyskapende lokalsamfunn med arbeid til alle»

2.3.1 Kommunen, næringslivet og frivilligheten

Tydalsamfunnet består av menneskene som lever og virker her. Næringslivet skaper viktige premisser for samfunnsutvikling og folkehelse gjennom arbeidsplasser og andre investeringer i lokalsamfunnet. Gjennom frivillig innsats i lag, organisasjoner og arrangementer er også innbyggerne, hyttefolk og andre bidragsyttere en aktiv og viktig del av samfunnsutviklingen.

Da både kommunen, næringslivet og frivilligheten er aktive samfunnsaktører er det viktig å samle

innsatsen i utviklingsarbeidet. I et lite samfunn som Tydal er det naturlig at kommunen har en mer aktiv samfunnsrolle enn det som forventes andre steder, men denne rollen kan uansett ikke fylles av kommunen alene. Næringsliv og frivillige vil være kommunens partnere i dette arbeidet.

Kulturplan og næringsplan, samt frivillighetsmeldinga for Tydal kommune, vil være styrende utviklingsdokument for å samle innsatsen for utviklingen av tydalssamfunnet.

2.3.2 Identitet og omdømme

Naturen i Tydal er det mange først og fremst forbinder med Tydal, enten man anser seg som tydaling eller ikke. Derfor bruker også kommunen naturen, og da først og fremst Sylan i sin markedsføring av Tydal. Gjennom det kommunale prosjektet «Opplev Sylan» ble det satt mer fokus på å koble sammen begrepene Tydal og Sylan, for å fremheve viktigheten av at disse begrepene assosieres med hverandre. Opplev Sylan hadde som mål å fremheve de eksisterende ressursene i Tydal, som blant annet ligger i naturen. Prosjektet ble avsluttet i 2014, men prosjektets formål er like aktuelt for kommunen i dag. Innbyggerne selv fremhever først og fremst naturen og menneskene som det de forbinder med Tydal, og det som gjør dem stolte av å være tydaling. Mange av innbyggerne forbinder tydalinger med dugnadsånd, og det å være åpne og inkluderende. Mange mener derfor at det er menneskene som bor i Tydal som er Tydal, og at dette framfor alt er den viktigste ressursen i lokalsamfunnet.

I arbeidet med omdømme er det viktig å sette fokus på hva innbyggerne selv forbinder med stedet, og hva som fører til bolyst.

Tydal er avhengig av et godt omdømme for å lykkes i sitt utviklingsarbeid. Man kan imidlertid ikke konstruere sitt eget omdømme. Tydal oppleves å ha et godt, om noe nøytralt, omdømme i regionen som en typisk kraft- og hyttekommune. Ved å delta på flere arenaer, fremheve det vi får til og fokusere på mulighetene i framtida, framstår Tydal som et attraktivt bosted, et attraktivt sted for næringslivet og en attraktiv partner i regionen. Gjennom allerede eksisterende, store arrangement som trekker mennesker utenfra til Tydal, har kommunen gode muligheter til å fremheve Tydals identitet utad (Hanem 2013).

2.3.3 Vertskapsrollen

Tydal er en reiselivsdestinasjon og flere besøkere og reiser gjennom kommunen i løpet av året. Å ta godt vare på besøkende er viktig for omdømmet og kan bidra til flere innbyggere og ny næring på sikt.

Å være et godt vertskap betyr å yte service i flere ledd. Her må kommunen, næringsliv og frivillige igjen spille på lag. Å være bevisst sin funksjon som ambassadør for Tydal er noe alle deler av tydalssamfunnet må jobbe med.

Den gruppa av besøkende som har desidert størst betydning for Tydal er alle de som har hytte i bygda. Med over 1500 hytter er Tydal blant landets største hyttekommuner, sett i forhold til innbyggertall. Tradisjonelt har sjølve hyttebygginga vært sett på som det viktige for et lokalsamfunn, i kraft av at dette gir arbeid til lokale entreprenører. I dag ser man at også bruken av hyttene blir stadig viktigere for lokal verdiskaping i form av for eksempel økt handel lokalt og mer bruk av kommunale tjenester. Det vil derfor være viktig at Tydal som lokalsamfunn og kommune ivaretar hytteeiernes interesser og involverer denne gruppa i diskusjoner om utviklinga av bygda.

2.3.4 Regionalt fokus

Kommunens rolle som samfunnsutvikler er en kompleks oppgave. Tydal må i sitt planarbeid ta hensyn til både globale - og regionale utviklingstrekk. Foruten eget utviklingsarbeid må Tydal også samarbeide utad om regionens brede samfunnsoppdrag. For å kunne påvirke egen utvikling må Tydal også delta i utviklinga av regionen. Dette gjelder særlig med tanke på fremtidig kommunestruktur og næringsutvikling, men også når det gjelder utviklinga innenfor de enkelte kommunale tjenesteområdene.

Tydal ønsker å posisjonere seg som en del av en større arbeidsmarkedsregion og bedre forholdene for pendling. Dette krever aktiv deltakelse i regionale fora og samarbeid i forbindelse med utbedring av forholdene for kommunikasjon og samferdsel.

Mye av det regionale arbeidet foregår i dag gjennom Værnesregionen. Se kapittel 2.1.1 der dette drøftes mer inngående.

Strategier for aktiv samfunnsutvikling:

- Etablere konstruktive fellesarenaer hvor kommune, næringsliv og frivillighet kan møtes.

- Støtte opp om tiltak innafor nærings- og kulturlivet som fremmer samarbeid.
- Fortsatt sette fokus på natur og utmark, og bygge opp under merkevaren Sylan, som en viktig del av Tydals identitet.
- Styrke omdømmet gjennom aktivt regionalt arbeid og legge til rette for innovasjon og skapervilje.
- Fokusere på vertskapsrollen i hele lokalsamfunnet.
- Videreutvikle Tydal som en del av en større arbeidsmarkedsregion.
- Være en raus, men målrettet part i Værnesregionsamarbeidet og bidra målrettet i utviklinga av et mer styringskraftig og effektivt samarbeid.

2.4 Ansvarlig naturforvaltning

Delmål:

«Lokale naturressurser skal forvaltes på en bærekraftig måte, med hensyn til areal, miljø og klima»

Tydal kommune består av store naturområder med rike naturressurser. Verneområder, historisk kulturlandskap, reinbeite, landbruk, opplevelsesnæringer og kraftutbygginger skal fungere side om side og forvaltes på en bærekraftig måte.

Rike og varierte naturområder gir gode forutsetninger for en aktiv befolkning. I tillegg er tilgang til natur og grøntområder viktig for innbyggernes psykiske helse og naturforvaltninga har dermed innvirkning på folkehelsa.

2.4.1 Areal

Tydal har et areal på 1330 km², herav ca 8 km² innmark og 314 km² produktiv skogsmark. Resten er vann, myr og snaufjell.

Utfordringene for dagens samlede arealbruk i Tydal er forholdet mellom arealer til utbygging, og hensynet til naturmangfold, matproduksjon, friluftsliv og reindrift (LNFR). Selv om hensynene legger begrensninger for ny bebyggelse og næring, gir det også unike muligheter for bruk av naturen. De store uberørte naturområdene er en betydelig ressurs for Tydal.

Vannkraftutbyggingen på 50-, 60- og 70-tallet utgjør de største naturinngrepene i Tydal. Ved utbygging av Neavassdraget ble elver og sjøer regulert, neddemt og nye kunstige sjøer oppstod. Nye Sylsjøen, Finnkoisjøen, Falksjøen, Nesjøen, Vessingsjøen, Gresslidammen og Hegsetdammen satte 95 km² av eksisterende landareal under vann. Selv med disse store utbyggingene er Tydal fortsatt en kommune med store uberørte naturområder. I tillegg til å inngå i to reinbeitedistrikt er store deler av kommunen nå landskapsvernområder og nasjonalpark.

Tida for de store vannkraftutbyggingene er etter all sannsynlighet forbi. Kommunen er imidlertid positiv til kraftproduksjon i mindre vassdrag, der det tas tilstrekkelig hensyn til naturmangfold og kulturlandskap. Bolig- og fritidsbebyggelse må av hensyn til arealbruk, miljø og stedsutvikling konsentreres rundt eksisterende infrastruktur. Spredt privat boligbygging vil likevel fortsatt være aktuelt, da frihet til å bo griskrendt er en av stedskvalitetene ved Tydal. I de siste 20 åra har boliger stort sett vært bygd på private eiendommer. For å stimulere til økt boligbygging må det likevel også legges til rette for nye attraktive boligtomter i boligfelt, og her må kommunen selv være en pådriver. Når det gjelder sentrumsutvikling er det også viktig at det skapes et vitalt sentrum med god tilgang til boliger og boligtomter i sentrum. Det er stor etterspørsel etter tomter for fritidsbolig i Tydal, og nye tomter skal også reguleres etter prinsipp om mest mulig fortetting. Dette blant annet av hensynet til reindrift og husdyrbeite og for fortsatt å bevare Tydals fortrinn med store naturområder uten bebyggelse.

Arealer for matproduksjon er viktig å ta vare på. Dette gjelder både de arealene som allerede er opparbeidet og areal som er egna til nydyrking. I Tydal finnes områder med rike utmarksbeiter. Utmarksbeitet utgjør en vesentlig del av fôrgrunnlaget for husdyrholdet i Tydal. Det er også viktig for reindriftsnæringa, som utelukkende er basert på beiteressursene i utmarka. Kartlegginger av beiteressursene i utmarka viser et betydelig potensial for økt produksjon innfor de grovfôrbaserte landbruksnæringene.

Reindriftsområdene i Tydal strekker seg over hele kommunen. Reindriftsnæringa er avhengig av større

sammenhengende fjellområder med lite menneskelige inngrep og aktiviteter. Fragmentering av disse områdene på grunn av fritidsbebyggelse, veger og kraftutbygging har utvilsomt negative konsekvenser for næringa. Arealbruken bør derfor baseres på at dagens inngrepsfrie utmarksområder beholdes, og at nye inngrep skjer i tilknytning til allerede utbygde områder.

Friluftslivet spiller en sentral rolle i Tydal. Det må legges til rette for et mangfoldig friluftsliv, tilpasset alle ferdighetsnivå. Friluftsliv i et folkehelseperspektiv er en viktig forebyggende faktor mot fysiske og psykiske lidelser i alle aldersgrupper. Et mangfoldig friluftsliv krever både store urørte naturområder og tilrettelagte fasiliteter. Verdsettinga av friluftsområder i Tydal kommune fra 2015 skal hensyntas i all arealforvaltning. Kulturminner er en viktig del av Tydals kulturhistorie og vi finner mange kulturminner spredd over hele kommunen. Kulturminnene i Tydal omfatter alt fra spor etter tidlig bosetting til nyere avtrykk etter menneskelig aktivitet for eksempel i samband med vannkraftutbygging. Vi finner også mange kulturminner som knyttes til sørsamisk reindrift. Kommunen er gjennom Kulturminneloven pålagt å ha en helhetlig og systematisk forvaltning av kulturminner og kommuneplanens arealdel bør inneholde en konkret plan for hvordan dette skal ivaretas i arealforvaltninga.

2.4.2 Miljø

Miljø er et begrep som ofte brukes om de omgivelsene vi lever og ferdes i. Med miljø menes også levekårene for organismer i naturen, som igjen er en del av våre omgivelser. Menneskene bruker naturen på ulike måter, og vår lokale miljøforvaltning skal bidra til en bærekraftig utvikling av miljøet. Et bærekraftig miljø er også et helsefremmende miljø.

Naturmangfold

En av kommunens viktigste oppgave som arealforvalter er å hindre tap av naturmangfoldet. Naturmangfold er alle variasjoner av naturtyper, arter, landskap og geologi. En langsiktig og fornuftig bruk skal sikre naturmangfoldet også for senere generasjoner.

Nye utbygginger og endringer i arealbruk må i henhold til naturmangfoldloven gjennomgå kartlegging for å sikre at naturmangfold ikke står i fare for å gå tapt. I Tydal mangler vi en del kartlegging for å få fullstendig oversikt over status for naturmangfoldet i kommunen. Dette må gjøres fortløpende når nye områder tas i bruk. Mer vegetasjonskartlegging behøves for å få et helhetlig bilde av status for naturtyper, rødlistede arter m.m. Viltkartlegging foretas hvert tiår for å registrere sårbare arter, hekkeområder, elgtrekk osv.

Fremmede arter utgjør en trussel for naturmangfoldet. Aktiv bekjempelse av fremmede arter vil gi økt naturmangfold.

Vann

Vannforsyningen i Tydal er god, både ressursmessig og kvalitetsmessig. Gode forekomster av drikkevann fra grunnvann dekker innbyggernes behov og det finnes få private anlegg for fastboende. Det er noen private brønner i hytteområdene. Kommunen har som målsetting at flest mulig skal få tilgang til offentlig vannforsyning og kommunalt avløp der det er praktisk mulig å gjennomføre.

Vannforvaltningen skal beskytte det friske og levende vannet, og noen steder må vi sette inn tiltak for å forbedre vann som er forurenset eller ødelagt på annen måte. Tydal har størst utfordringer med "sterkt modifiserte vannforekomster" (SMVF). Gamle konsesjoner uten krav til minstevannføring gjør at levekårene for fisk og bunndyr er dårligere enn nødvendig. Når konsesjonene skal revideres, må dette så langt som mulig skje i henhold til dagens miljøkrav.

Avrenning fra landbruk og kommunale og private avløpsanlegg utgjør ingen stor utfordring for vannressursene i Tydal, men følges likevel opp av kommunen. Tydal har gode grusforekomster som gjør at mye av forurensningen fra landbruk og spredte avløp ikke får så negative konsekvenser som i områder med tynt morenedekke eller leirområder.

Østre Rotåa med Skardsfjellet

Mineralbruk

Utvinning av mineralforekomster kan være en mulig ny næring i Tydal. Utfordringer her er miljøaspektet og forholdet til andre næringer som reindrift og reiseliv. Mineralutvinning må derfor vurderes opp mot faren for forurensning, forringelse av kulturminner og arealinngrep som kan ha betydning for reindrift, friluftsliv og miljø.

Avfall og renovasjon

Renovasjon og avfallshåndtering er kommunale tjenester med økende krav til miljø, sortering og gjenvinning. Samtidig øker avfallsmengden i Tydal, særlig i tilknytning til hyttefeltene. Det er derfor viktig å sikre en god og brukervennlig infrastruktur både i Ås og Stugudalen for avfallshåndtering. Tydal inngår i dag i det interkommunale selskapet Innherred renovasjon.

I tillegg til å sikre miljøvennlig håndtering av avfall er det ei overordna målsetting å begrense avfallsmengden. Den beste innsatsen for miljøet er å hindre at avfall oppstår.

2.4.3 Klima og energi

Klimaendringer har ført til temperaturøkninger som vil få konsekvenser for alt levende liv på jorda. Mer ekstremvær og flom, endring i levekår for naturens arter er endringer vi også kommer til å merke i Tydal.

Klimaendringene og global oppvarming påvirkes av klimagasser som slippes ut i atmosfæren. Det er et omforent internasjonalt og nasjonalt mål å redusere klimagassutslippene gjennom en global klimadugnad. Alle kommuner er derfor forpliktet til å utarbeide tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser. Energibruken vår er den viktigste kilden til klimagassutslipp. Det viktigste vi kan gjøre for klimaet er derfor å sikre mer effektiv og miljøvennlig energibruk.

I Tydal produseres og eksporteres ren energi fra vannkraft. På denne måten bidrar Tydal til å redusere bruk av kull, olje og gass for kraftproduksjon andre steder i verden.

Vi har ikke eksakte tall for klimagassutslippene i Tydal. Statistisk sentralbyrå har inntil videre stoppet sine beregninger for klimagassutslipp i kommunene og det har ikke vært hensiktsmessig å utvikle tallmateriale på annen måte. Likevel vet vi at klimagassutslippene i Tydal hovedsakelig kommer fra transport og vegtrafikk, samt landbruk og nedbryting av biologisk avfall.

Transport og vegtrafikk

Biltrafikk bidrar til utslipp av klimagasser. Tydal er en grisgrendt kommune der innbyggerne per i dag er avhengig av bil som framkomstmiddel. Utover skolebusstilbudet og daglig bussforbindelse til og fra Selbu/Stjørdal/Trondheim, finnes ikke annet kollektivtilbud. Tydal er også en hytte- og reiselivskommune, og mye av utslippene fra vegtrafikken skyldes hyttefolks kjøring til hytta, turisme og annen gjennomgangstrafikk mellom Trondheimsregionen og Røros/Sverige.

Nødvendigheten av bil som transportmiddel og ønsket om mer turisme i Tydal gjør at det er vanskelig å skulle oppfordre til mindre bilbruk annet enn når det gjelder ferdsel i sentrum. Tiltak for å redusere klimagassutslipp fra vegtrafikken må derfor ha et annet fokus. Fortetting av områder gjennom sentrumsplanleggingen kan redusere biltrafikk noe. Å legge til rette for alternative transportmåter i sentrum av Ås og Stugudalen vil bidra til å redusere bilbruken og samtidig være et viktig folkehelseiltak. I tillegg er det åpnet for å etablere snøskuterløyper. Økt motorferdsel i utmark vil føre til mer utslipp, men vil også føre til at folk kommer seg ut i naturen. Her må man vurdere fordeler og ulemper samla, og deretter forvalte disse løypene slik at utslipp og støy begrenses.

Skog og landbruk

Landbruksnæringen er viktig næring i miljøssammenheng. Mange arter er avhengig av at det drives landbruk. Men landbruket bidrar også til utslipp, for eksempel av lystgassen N₂O, hovedsakelig gjennom dårlig drenert landbruksjord og gjødsling. Disse utslippene kan reduseres ved aktive tiltak og tilpasning i driften som god dyrkingsteknikk med grøfting, tilpasset gjødsling og lite jordpakkning. Planting og ungskogpleie er tiltak som bidrar til stor CO₂-binding. Produksjonsskog i god vekst binder mer CO₂ enn skog i dårlig vekst eller gammel og døende skog.

Reiseliv og annen næring

En viktig næring i Tydal er reiselivet. I tråd med internasjonale trender vil også Tydal satse mer på økoturisme og bærekraftig reiseliv, som gjør at reiseliv som næring fører til mindre belastning for klimaet. Ellers er det naturlig å oppfordre annet lokalt næringsliv til miljøtiltak i daglig drift, noe som i tillegg til miljø- og klimagevinst vil være et konkurransefortrinn i dagens marked.

Klimavennlig kommune

Tydal kommune kan som egen organisasjon bidra med effektive energi- og klimatiltak i daglig drift og produksjon av tjenester. Som eier av bygninger og kjøretøy kan endringer gjøres direkte i egen virksomhet. En del av Tydal kommune, Rådhuset, er miljøfyrtårnsertifisert. En miljøsertifisering av resten av organisasjonen kan være et mulig klimamål for Tydal kommune.

Energiforsyning

Tydal er en av Trøndelags største leverandør av elektrisk energi basert på vannkraft. I tillegg til å være selvforsynt på energifeltet, er Tydal også netto eksportør av vannkraftenergi til store deler av Trondheim by. Totalproduksjonen i kraftverkene i Tydal ligger på over 1000 GWh.

Energibruk

Tydal har lite utslipp fra forbrenning av fossilt brensel, da energiforbruket i kommunen hovedsakelig kommer fra elektrisitet fra vannkraft. Varme til husholdninger og fritidsboliger produseres fortrinnsvis gjennom elektrisitet, varmpumper og vedfyring.

Strategier for en ansvarlig naturforvaltning:

- Konsentrere bolig- og fritidsbebyggelse rundt eksisterende infrastruktur.
- Ivareta og sikre arealer for tradisjonelt landbruk, utmarksbeite og reindrift.
- Ivareta og sikre arealer for kulturminner, friluftsliv og naturmangfold.
- Ivareta og sikre sammenhengende naturområder, og samtidig legge til rette for et allsidig friluftsliv.
- Styrke arbeidet med kartlegging av areal for å sikre naturmangfoldet
- Sikre at eldre vannkraftskonsesjoner revideres i henhold til dagens miljøkrav.

- Tilrettelegge for mest mulig kommunal vannforsyning og avløpshåndtering
- Sikre miljøvennlig håndtering av avfall og arbeide for å redusere avfallsmengder.
- Ta strukturelle grep gjennom kommuneplanens arealdel med føringer for lokalisering av ny bolig- og næringsbebyggelse.
- Planlegge for en sentrumsutvikling med gang- og sykkelstier der det skal være enklere å gå eller sykle enn å kjøre.
- Stimulere bedrifter til å bli miljøfyrtårnsertifisert.

Referanser

Utredning null-alternativ, Tydal om egen kommune 2016

Utfordringsdokument i forbindelse med planstrategi Tydal kommune 2016 – 2019

Oversikt over folkehelsen og påvirkningsfaktorer i Tydal kommune 2016

Strategisk næringsplan for Tydal kommune 2014 -2024

Kulturplan for Tydal kommune 2012 -2026

Frivillighetsmelding for Tydal 2014

Overordnet beredskapsplan

Kilder

Hanem, Elise Engen(2013) «Bygd med opplevelser» masteroppgave i geografi, NTNU, SSB.no - folketall

